

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2022.6.32>

FORMY DZIAŁANIA NARODOWEJ POLICJI UKRAINY NA POZIOMIE TERYTORYALNYM: ZAGADNIENIA TEORII I PRAKTYKI

Taras Kravchuk

student Naukowo-Badawczego Instytutu Prawa Publicznego (Kijów, Ukraina)

ORCID ID: 0000-0001-8176-3311

kravchuktaras@ukr.net

Adnotacja. W artykule naukowym przeprowadzono analizę naukową naukowców administracyjnych dotyczącą zrozumienia „form działalności organów administracji publicznej”, „form działalności organów policji” i zauważono, że te ostatnie są czynnymi, normatywnie określonymi działaniami, które są wykonywane przez pracowników Narodowej Policji w ramach ich kompetencji (obowiązków funkcjonalnych) i których końcowym rezultatem jest przyjęcie aktu prawnego (aktu-działania), co pociąga za sobą konsekwencje prawne dla uczestników odpowiednich stosunków prawnych. Zidentyfikowano oznaki form działań administracyjnych Narodowej Policji, a mianowicie: 1) są to zawsze aktywne działania; 2) z reguły składają się z pewnego zestawu konsekwentnie wykonywanych działań, chociaż mogą składać się z oddzielnego działania-wymogu przedstawienia dokumentów do kontroli; 3) mają pewność normatywną, co potwierdzają opisy stanowisk funkcjonariusza policji; 4) nie może wykroczać poza kompetencje, które mają utrwalenie prawne; 5) zawsze kończy się przyjęciem aktu administracyjnego (ustnego, pisemnego, konkluzyjnego; indywidualnego, normatywnego, umownego); 6) powoduje wystąpienie konsekwencji prawnych; 7) jest instrumentem prawnym, który w połączeniu z metodami umożliwia wykonanie zadania działań administracyjnych policji; 8) zastosowanie jakiejś formy działań administracyjnych policji zależy od konkretnych okoliczności i specyfiki stosunków podlegających regulacji.

Słowa kluczowe: organy Narodowej Policji, formy działalności, działalność administracyjna, poziom terytorialny, akty administracyjne.

FORMS OF ACTIVITY OF THE NATIONAL POLICE OF UKRAINE AT THE TERRITORIAL LEVEL: ISSUES OF THEORY AND PRACTICE

Taras Kravchuk

Applicant

Scientific Institute of Public Law (Kyiv, Ukraine)

ORCID ID: 0000-0001-8176-3311

kravchuktaras@ukr.net

Abstract. In the scientific article, a scientific analysis of administrative scientists was carried out regarding the understanding of "forms of activity of public administration bodies", "forms of activity of police bodies", attention was drawn to the fact that the latter are active, normatively determined actions carried out by employees of the National Police within the limits of their competence (functional duties) and the final result of which is the adoption of a legal act (act-action), which entails the onset of legal consequences for the participants of the relevant legal relationship. The signs of the forms of administrative activity of the National Police are defined, namely: 1) these are always active actions; 2) as a rule, they consist of a certain set of sequentially performed actions, although it may consist of a separate action - the requirement to present documents for review; 3) have a normative determination, which is confirmed by job instructions for the position of a police officer; 4) may not go beyond the scope of competence, which is legally established; 5) always ends with the adoption of an administrative act (oral, written, conclusive; individual, normative, contractual); 6) causes legal consequences; 7) is a legal instrument that, together with methods, makes it possible to perform tasks of administrative police activity; 8) the application of one or another form of administrative police activity depends on the specific circumstances and specifics of the relations that are subject to regulation.

Key words: bodies of the National Police, forms of activity, administrative activity, territorial level, administrative acts.

ФОРМИ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ НА ТЕРИТОРІАЛЬНОМУ РІВНІ: ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

Тарас Кравчук

здобувач Науково-дослідного інституту публічного права (Київ, Україна)

ORCID ID: 0000-0001-8176-3311

kravchuktaras@ukr.net

Анотація. В науковій статті здійснено науковий аналіз вчених адміністративістів щодо розуміння «форм діяльності органів публічної адміністрації», «форм діяльності органів поліції», та звернута увага, що останні

це – активні, нормативно визначені дії, які вчиняються працівниками Національної поліції в межах їх компетенції (функціональних обов'язків) і кінцевим результатом яких є прийняття правового акту (акту–дії), що тягне настання правових наслідків для учасників відповідних правовідносин. Визначено ознаки форм адміністративної діяльності Національної поліції, а саме: 1) це завжди активні дії; 2) як правило складаються із певної сукупності послідовно здійснюваних дій, хоча може складатися із окремої дії – вимога пред'явити документи для огляду; 3) мають нормативну визначеність, що підтверджується посадовими інструкціями за посадою працівника поліції; 4) не може виходити за межі компетенції, яка має законодавче закріплення; 5) завжди закінчується прийняттям адміністративного акту (усного, письмового, конклюдивного; індивідуального, нормативного, договірною); 6) викликає настання юридичних наслідків; 7) є правовим інструментом, що в сукупності із методами дає можливість виконати завдання адміністративної діяльності поліції; 8) застосування тієї чи іншої форми адміністративної діяльності поліції залежить від конкретних обставин та специфіки відносин, які підлягають регулюванню.

Ключові слова: органи Національної поліції, форми діяльності, адміністративна діяльність, територіальний рівень, адміністративні акти.

Постановка проблеми. Сучасні виклики національній безпеці та цілісності Українській державі вимагають перегляду багатьох питань діяльності всіх суб'єктів сектору безпеки і оборони і Національної поліції зокрема. Як показала ситуація після 24 лютого 2022 року, що саме територіальні підрозділи Національної поліції поряд із Збройними силами України стали на захист цілісності держави, шляхом підтримання публічної безпеки і порядку, надання допомоги населенню в екстремальних умовах. Слід констатувати, що в екстремальних та непередбачених умовах, які загрожували життю та здоров'ю, як самих поліцейських, так і багатьом громадянам необхідно приймати відповідні рішення та діяти в рамках правового поля. Все це вимагає звернення до теоретичних напрацювань щодо змісту категорії «форми діяльності територіальних підрозділів Національної поліції» щоб із врахуванням набутого досвіду під час дії воєнного стану виробити оновлені підходи до змісту зазначеної категорії.

Стан дослідження проблеми. Зауважимо, що питанням діяльності правоохоронних органів в цілому та Національної поліції зокрема, приділялась значна увага вченими адміністративістами, серед яких: О.М. Бандурка, О.В. Джафарова, Д.С. Денисюк, І.В. Іщенко, О.Ф. Кобзар, А.Т. Комзюк, Т.П. Мінка, О.М. Музичук, О.С. Проневич, О.П. Рябченко, В.В. Сокурченко, В.А. Троян, С.О. Шатрава та ряд інших. Наукові напрацювання наведених вчених стануть для нас добрим науковим доробком при визначенні нових підходів до розуміння та видів форм діяльності Національної поліції на територіальному рівні із врахуванням особливостей останніх в умовах режиму воєнного стану та на деокупованих територіях.

Мета дослідження полягає у проведенні аналізу правових позицій вчених щодо розуміння «форм діяльності» з подальшим визначенням правової категорії «форми діяльності Національної поліції на територіальному рівні».

Виклад основного матеріалу. Зазначимо, що категорія «форми діяльності Національної поліції на територіальному рівні» є похідною від більш загального поняття, а саме «форми державного управління» і тому наше наукове дослідження слід розпочати з аналізу цієї категорії.

Доцільно навести думку видатного вченого О.М. Бандурки, якій наголошує на тому, що управління – це комплекс необхідних засобів впливу на групу, суспільство або його окремі ланки з метою упорядкування, збереження якісної специфіки, вдосконалення і розвитку (Бандурка, 1996: 11). В.К. Колпаков, ще у 2001 році зазначав про те, що «державне управління» – це специфічна діяльність держави, що виявляється у функціонуванні її органів, які безперервно, планомірно, владно і в рамках правових установлень впливають на суспільну систему з метою її вдосконалення відповідно до державних інтересів (Колпаков, 2001: 6). Аналізуючи зазначене визначення через 20 років доцільно наголосити на тому, що розуміння та сутність державного управління набуло більш демократичного забарвлення, запровадивши окрім імператива, ще і диспозитивність в регулюванні суспільних відносин. Тому наголосимо, що коли мова йде про державне управління як окрему функцію держави, то останню реалізують в більшому обсязі органи виконавчої влади та інші суб'єкти публічного управління в рамках інституту делегування повноважень. Як зазначає К.К. Афанасьєв, форми діяльності органів виконавчої влади є виразом їх державно-правового змісту, тобто всіх тих якостей (насамперед юридичних), які характеризують її як специфічну гілку єдиної державної влади (Афанасьєв, 2002: 10).

Враховуючи сучасний розвиток людиноцентристської концепції побудови публічної влади позиція дослідника є на сьогодні застарілою. Звернення до класичної юридичної школи, що представлена вченими Національного університету імені Ярослава Мудрого, а саме – Ю.П. Битяком та В.В. Зуй наголошують, що форми управління це «зовнішнє вираження конкретних дій державного органу, його структурних підрозділів та посадових осіб (службовців), що використовуються в процесі державної виконавчої діяльності і спрямовані на реалізацію функцій управління» (Битяк, Зуй, 1996: 91). Висловлюючи власну думку з цього приводу, зазначимо, що такий підхід не враховує діяльність багатьох суб'єктів публічного управління, яким державою було делеговано свої повноваження.

Найбільш сучасний погляд викладений В.Б. Авер'яновим, який під формами управлінської діяльності пропонує розуміти: а) процесуальні (процедурні) форми; б) форми зовнішнього прояву – видання актів управління, здійснення інших юридично значущих дій, а також суто організаційні дії; в) морально-етичні прояви. Причому всі ці форми управління можуть виражатися через форми правового опосередкування, яке набуває тим самим значення своєрідної «форми форм» (Авер'янова (ред.), 2003: 146). Зробимо проміжний висновок, що формами діяльності суб'єкта, який має статус органу виконавчої влади або не будучи таким

наділений відповідними публічними повноваженнями – виступають дії, які мають нормативне закріплення і є зовнішнім проявом компетенції останнього із врахуванням специфіки адміністративно-правових відносин тощо.

Переходячи до аналізу безпосередніх форм діяльності підрозділів Національної поліції на територіальному рівні звернемося до аналізу наукових думок щодо змісту останніх. Відразу наголосимо, що поліція згідно ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію» виконує ряд завдань, реалізація яких відбувається через відповідні правовідносини, які мають різну правову природу (адміністративні, кримінально-процесуальні тощо). В контексті нашого дослідження увага буде приділена, саме формам адміністративної діяльності Національної поліції.

В підручнику за загальною редакцією О.М. Бандурки форми адміністративної діяльності поліції розглядаються як сукупність однорідних за своєю правовою природою та характером груп адміністративних дій, які провадяться з метою забезпечення публічної безпеки і порядку (Бандурки (ред.), 2017: 28). Зауважимо, що зазначене визначення, на нашу думку, є не повним, оскільки обмежується лише однією сферою застосування, а саме – забезпечення публічної безпеки і порядку. В свою чергу в підручнику за загальною редакцією В.А. Глуховері наголошується, що під формою адміністративної діяльності поліції розуміються однорідні за своїм характером та правовою природою групи адміністративних дій, що мають зовнішній вираз, і за допомогою яких забезпечуються охорона прав громадян, громадський порядок, громадська безпека, здійснюється протидія правопорушенням, надаються адміністративні послуги та забезпечується керівництво службами та підрозділами поліції (Глуховеря (ред.), 2017: 72). Аналізуючи наведене визначення доходимо висновку, що останнє є більш повним порівняно з попереднім.

Цікавим є погляд групи харківських науковців щодо визначення форм діяльності Національної поліції. Так, під останніми дослідники розуміють визначені нормативно-правовими актами та здійснювані в межах компетенції поліції способи зовнішнього вираження її діяльності, спрямовані на надання поліцейських послуг у сфері забезпечення публічної безпеки й порядку, охорону прав і свобод громадян, протидію злочинності, надання послуг з допомоги особам, які потребують її з особистих, економічних чи соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій (Джафарова, Шатрава, 2020: 28). Зауважимо, що порівняно з іншими визначеннями запропоноване містить посилення на таку ознаку, як – нормативна визначення способів діяльності, а також обмеженість останніх компетенцією. Використання при визначенні форм діяльності категорії «способи» ототожнює її із методами такої діяльності.

Заслуговує на увагу позиції Ю.В. Фоміна, який під формами поліцейської діяльності розуміє конкретні дії уповноважених суб'єктів поліцейської діяльності щодо охорони громадського порядку, забезпечення громадської безпеки, попередження та боротьби зі злочинами та правопорушеннями, охорони та захисту прав і свобод людини, що забезпечують виконання покладених завдань з мінімальними витратами часу, сил та засобів. При цьому наголошує, що обрана форма поліцейської діяльності має бути адекватна змісту цієї діяльності, тобто для реалізації тієї чи іншої поліцейської діяльності відповідному суб'єкту необхідно обрати найбільш доцільні форми, які б забезпечили якісне виконання завдань із найменшими затратами сил, засобів та часу. Звісно ж повний перелік дій уповноважених суб'єктів поліцейської діяльності, які можна реалізовувати з метою охорони громадського порядку, забезпечення громадської безпеки, попередження та боротьби зі злочинами та правопорушеннями, охорони та захисту прав і свобод людини, обов'язково мають бути закріплені у відповідних нормативно-правових актах (Фомін, 2012: 129). Дослідник в своєму визначенні акцентує увагу в більшості на ефективності дій працівників поліції щодо виконання поставлених завдань.

Підсумовуючи наведені та інші думки вчених щодо визначення форм діяльності Національної поліції в цілому та адміністративної діяльності, зокрема, зазначимо, що останні це – активні, нормативно визначені дії, які вчиняються працівниками Національної поліції в межах їх компетенції (функціональних обов'язків) і кінцевим результатом яких є прийняття правового акту (акту–дії), що тягне настання правових наслідків для учасників відповідних правовідносин.

Подальший хід дослідження спрямуємо на визначення ознак форм діяльності Національної поліції в цілому та адміністративної зокрема. Так, В.І. Фелик виокремлює такі ознаки форм діяльності Національної поліції щодо профілактики правопорушень: 1) являє собою спосіб існування змісту такої діяльності, нерозривно пов'язана з останнім; 2) надає організаційної визначеності, оформленості такій діяльності; 3) є зовнішнім атрибутом такої діяльності на протигагу її змісту, який складають методи та засоби її здійснення; 4) виражає специфічність певного виду управлінської діяльності, оскільки може відобразити спосіб існування всіх (універсальні форми) або лише окремих видів (специфічні форми) діяльності; 5) видова багатоманітність форм управлінської діяльності обумовлює можливість їх класифікації за різними критеріями (Фелик, 2017: 207-208). В цілому не заперечуючи проти такого підходу, наголосимо, що останні не відображають саме специфіку діяльності органів і підрозділів Національної поліції, а також не зовсім зрозумілим є підхід дослідника, що форми є протигагою методам діяльності останніх.

На сьогодні взагалі активно впроваджується практика введення в правовий обіг категорії «інструменти діяльності органів публічної адміністрації» в цілому та стосовно діяльності Національної поліції зокрема, оскільки на практиці дуже важко розмежувати зазначені категорії, оскільки останні є взаємопов'язані і взаємообумовлені і не можуть існувати окремо, а тим паче бути протигагою.

В свою чергу Д.С. Денисюк до форм адміністративної діяльності поліції відносить: 1) правові, тобто ті, які тягнуть за собою певні юридичні наслідки, ведуть до виникнення, зміни або припинення адміністративних

правовідносин між підрозділом поліції (його посадовою особою) та іншою стороною – фізичною чи юридичною особою (видання нормативних та індивідуальних актів управління, укладання адміністративних договорів, здійснення інших юридично значущих дій); 2) організаційні, які не породжують, не змінюють та не припиняють адміністративних правовідносин, тобто безпосередньо не викликають юридичних наслідків (проведення нарад, інструктажів, планування, контроль, добір кадрів тощо). Водночас і ті, й інші форми адміністративної діяльності підрозділів поліції мають використовуватися з дотриманням таких вимог: 1) не повинні виходити за межі режиму законності; 2) мають відповідати компетенції підрозділу поліції (посадової особи), змісту і характеру вирішуваних питань; 3) повинні сприяти досягненню мети адміністративної діяльності; 4) мають враховувати особливості конкретного об'єкта адміністративної діяльності (Денисюк, 2010: 72-73). Аналіз зазначеної позиції свідчить що нами підтримується позиція щодо виокремлених ознак форм адміністративної діяльності, однак що стосується обрання критерію поділ останніх у нас є ряд зауважень. Так ми не погоджуємося, що організаційні форми не породжують, не змінюють та не припиняють адміністративних правовідносин, тобто безпосередньо не викликають юридичних наслідків. Спираючись на ст. 19 Конституції України, в якій наголошено, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб що передбачені Конституцією та законами України (Конституція України, 1996) свідчить, що органи і підрозділи Національної поліції здійснюючи будь-яку діяльність, зобов'язані діяти в рамках правового поля, відтак їх дії завжди тягнуть настання юридичних наслідків.

Висновки. На підставі вищевикладеного спробуємо визначити ознаки форм адміністративної діяльності Національної поліції, а саме: 1) це завжди активні дії; 2) як правило складаються із певної сукупності послідовно здійснюваних дій, хоча може складатися із окремої дії – вимога пред'явити документи для огляду; 3) мають нормативну визначеність, що підтверджується посадовими інструкціями за посадою працівника поліції; 4) не може виходити за межі компетенції, яка має законодавче закріплення; 5) завжди закінчується прийняттям адміністративного акту (усного, письмового, конклюдивного; індивідуального, нормативного, договірної); 6) викликає настання юридичних наслідків; 7) є правовим інструментом, що в сукупності із методами дає можливість виконати завдання адміністративної діяльності поліції; 8) застосування тієї чи іншої форми адміністративної діяльності поліції залежить від конкретних обставин та специфіки відносин, які підлягають регулюванню.

Саме із врахуванням вищевикладеного можна до форм адміністративної діяльності територіальних підрозділів Національної поліції віднести активні дії в межах посадових інструкцій шляхом прийняття адміністративних актів щодо:

- охорони прав і свобод людини і громадянина;
- забезпечення публічної безпеки і порядку в цілому та на деокупованих територіях;
- здійснення контрольно-наглядової діяльності у сфері безпеки дорожнього руху, дозвільної та міграційної політики Національної поліції;
- здійснення юрисдикційної діяльності в частині виявлення, припинення та притягнення винних до відповідальності;
- створення умов для безпечного розмінування будівель та територій в деокупованих районах;
- здійснення превентивної ювенальної превенції;
- психологічний супровід поліцейської діяльності та надання допомоги особам, які її потребують та ряд інших.

Список використаних джерел:

1. Адміністративна діяльність Національної поліції : навч. посіб. / кол. авт.; кер. авт. кол. к.ю.н., засл. юрист України В.А. Глуховець. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр.справ, 2017. 248 с.
2. Адміністративна діяльність поліції у питаннях та відповідях : навч. посіб. / за заг. ред. О.М. Бандурки Харків : ХНУВС, 2017. 243 с.
3. Афанасьєв К.К. Адміністративний договір як форма державного управління (теоретико-правовий аспект): Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07. Х., 2002. 19 с.
4. Бандурка О.М. Основи управління в органах внутрішніх справ України: теорія, досвід, шляхи удосконалення : моногр. Х.: Основа, 1996. 398 с.
5. Битяк Ю.П., Зуй В.В. Адміністративне право України : конспект лекцій. Харків : Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого, 1996. 160 с.
6. Денисюк Д.С. Адміністративно-правові засади дозвільної діяльності ДАІ МВС України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2010. 192 с.
7. Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики / за заг. ред. Авер'янова В. Б. Київ : Факт, 2003. 384 с.
8. Джафарова О.В, Шатрава С.О. Поліцейська (адміністративна) діяльність : навч. посіб. Харків : ХНУВС, 2020. 396 с.
9. Колпаков В.К. Адміністративне право України : підруч. 3-є вид., стер. Київ : Юрінком Інтер, 2001. 752 с.
10. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
11. Фелик В.І. Адміністративно-правове забезпечення профілактичної діяльності національної поліції України : дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.07. Х., 2017. 480 с.

12. Фомін Ю.В. Органи внутрішніх справ України в системі публічної адміністрації : адміністративно-правові засади : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2012. 202 с.

References:

1. Hlukhoveria, V.A. (2017). Administratyvna diialnist Natsionalnoi politsii [Administrative activities of the National Police]: navch. posib. Dnipro : Dniprop. derzh. un-t vnutr..sprav. 248 p. [in Ukrainian].
2. Bandurky, O.M. (red.). (2017). Administratyvna diialnist politsii u pytanniakh ta vidpovidiakh [Administrative activities of the police in questions and answers]: navch. posib. Kharkov : KhNUVS. 243 p. [in Ukrainian].
3. Afanaiev, K.K. (2002). Administratyvnyi dohovir yak forma derzhavnoho upravlinnia (teoretyko-pravovyi aspekt) [Administrative contract as a form of state administration (theoretical and legal aspect)]: Avtoref. dys... kand. yuryd. nauk: 12.00.07. Kh. 19 p. [in Ukrainian].
4. Bandurka, O.M. (1996). Osnovy upravlinnia v orhanakh vnutrishnikh sprav Ukrainy: teoriia, dosvid, shliakhy udoskonalennia [Basics of management in internal affairs bodies of Ukraine: theory, experience, ways of improvement]: monohr. Kh.: Osnova. 398 p. [in Ukrainian].
5. Bytiak, Yu.P., Zui, V.V. (1996). Administratyvne pravo Ukrainy [Administrative law of Ukraine]: konspekt lektsii. Kharkiv : Nats.. yuryd. akad. Ukrainy im. Yaroslava Mudroho. 160 p. [in Ukrainian].
6. Denysiuk, D.S. (2010). Administratyvno-pravovi zasady dozvilnoi diialnosti DAI MVS Ukrainy [Administrative and legal principles of permitting activities of the traffic police of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine]: dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.07. Kharkiv. 192 p. [in Ukrainian].
7. Averianov, V.B. (red.). (2003). Derzhavne upravlinnia: problemy administratyvno-pravovoi teorii ta praktyky [State management: problems of administrative and legal theory and practice]. Kyiv : Fakt. 384 p. [in Ukrainian].
8. Dzhafarova, O.V, Shatrava, S.O. (2020). Politseiska (administratyvna) diialnist [Police (administrative) activity]: navch. posib. Kharkiv : KhNUVS. 396 p.
9. Kolpakov, V.K. (2001). Administratyvne pravo Ukrainyy [Administrative law of Ukraine]: pidruch. 3-ye vyd., ster. Kyiv : Yurinkom Inter. 752 p. [in Ukrainian].
10. Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine] vid 28 chervnia 1996 roku № 254k/96-VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>. [in Ukrainian].
11. Felyk V.I. (2017). Administratyvno-pravove zabezpechennia profilaktychnoi diialnosti natsionalnoi politsii Ukrainy [Administrative and legal support of preventive activities of the National Police of Ukraine]: dys. ... doktora yuryd. nauk : 12.00.07. Kharkiv. 480 p. [in Ukrainian].
12. Fomin, Yu.V. (2012). Orhany vnutrishnikh sprav Ukrainy v systemi publichnoi administratsii : administratyvno-pravovi zasady [Internal affairs bodies of Ukraine in the system of public administration: administrative and legal foundations]: dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.07. Kharkiv. 202 p. [in Ukrainian].